

палин (зокрема нафтові, газові, газоконденсатні й нафтогазоконденсатні вичерпані, непромислового значення та техногенні родовища тощо). Мав би не обмежуватися окремими положеннями (у них наголошується на безпеці водокористування, бережливому споживанні вод) щодо особливостей спеціального водокористування для гідроенергетичних потреб Водний кодекс України (ст. 66). У ньому слід передбачити окрему главу, присвячену визначенню особливостей надання водних об'єктів для цілей, пов'язаних з енергозабезпеченням, включаючи використання таких альтернативних видів енергії, як енергія хвиль і припливів, гідроенергія.

Висновок. Отже, проведений аналіз указує на те, що систематизацію законодавства щодо альтернативних джерел енергії ще не завершено. Ключову роль у цьому процесі має відіграти Закон України "Про енергозбереження", формат якого дозволяє систематизувати основні положення з розвитку альтернативної енергетики. Крім того, більш активну роль у забезпеченні розвитку альтернативних джерел енергії має відіграти природоресурсне законодавство. В актах цього законодавства (Кодексі України про надра, Водному кодексі України тощо) є можливість чіткіше виписати всі аспекти надання природних ресурсів у спеціальне природокористування для цілей альтернативної енергетики.

Бібліографічні посилання

1. Офіційний вісник України. – 2008. – № 89. – С. 52.
2. Природоресурсне право України : навч. посіб. / За ред. І.І. Каракаша. – К.: Істина, 2005. – С. 340.
3. Офіційний вісник України. – 2007. – № 47. – С. 233.
4. Екологічне право України. Академічний курс : підруч. – Друге видання / За заг. ред. Ю.С. Шемшученко. – К.: ТОВ "Видавництво «Юридична думка»", 2008. – С. 85.
5. Кишко-Єрлі О.Б. Правове регулювання використання відновлювальних джерел енергії : Дисертація ... канд. юрид. наук. – К., 2010. – С. 89 – 91.

Надійшла до редакції 19.09.2012

Г.О. Барабаш

кандидат юридичних наук
(Міжнародний університет
бізнесу і права, м. Херсон)

УДК 349.22

СУДЯ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ ТРУДОВОГО ПРАВА У РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

Проаналізовано правові основи трудового статусу суддів, порядок конкурсного відбору та укладення трудового договору судьями Російської Федерації.

Ключові слова: суб'єкт трудового права, система судів, трудовий договір, конкурсний відбір.

Анализируются правовые основы трудового статуса судей, конкуренция и порядок заключения трудового договора судьями в Российской Федерации.

Ключевые слова: *субъект трудового законодательства, система судов, трудовой договор, конкурсный отбор.*

The article examines the legal framework of labor statute of judges, the competition and the order of the conclusion of the agreement by the judges of the Russian Federation.

Keywords: *subject labor law, the system of the courts, employment contract, selection.*

Постановка проблеми. Прийняття нової Конституції Російської Федерації та на її основі – ряду нових законів передбачило провадження глибокої реформи судової системи країни.

Важливою передумовою судової реформи в Росії було визнання суверенітету Російської Федерації, оголошення її демократичною правовою державою на принципах розподілу влади [1].

Судова реформа торкнулась як існуючої системи судів та їх повноважень, так і безпосередньо системи здійснення правосуддя в цивільному, кримінальному і господарському процесах.

Концепція судової реформи Росії, схвалена постановою Верховної Ради Російської Федерації від 24 жовтня 1991 р., проголосила необхідність глибоких змін у сфері законодавчого регулювання організації судової діяльності. Концепція започаткувала створення судів за участю присяжних, інституту мирових судів, введення судового контролю за законністю взяття під варту тощо.

Конституція Російської Федерації [2] передбачає, що державна влада в Російській Федерації здійснюється на основі поділу на законодавчу, виконавчу і судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади є самостійними.

Згідно з ч. 2 ст. 118 Конституції РФ судова влада здійснюється конституційним, цивільним, адміністративним та кримінальним судочинством.

Головне, що визначає положення судді при здійсненні судочинства, – це його процесуальні права й обов'язки, встановлені законодавством Росії. При цьому коло процесуальних прав судді повною мірою залежить від того, в якій інстанції він здійснює свої повноваження, в якому складі.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемні питання регулювання праці суддів в Російській Федерації досліджені в працях Н.Г. Олександрова, В.С. Андрєєва, М.Н. Бару, С.Ю. Головіной, Л.Я. Гінзбурга, К.Н. Гусова, Р.З. Ліоршиця, М.В. Молодцова та ін.

Виклад основного матеріалу. Нормативною правовою основою праці судів є Конституція, Трудовий кодекс, адміністративне законодавство Російської Федерації.

У судовій системі РФ всі суди поділяються на дві групи: федеральні і суди суб'єктів федерації. До федеральних судів віднесені Конституційний суд, федеральні суди загальної юрисдикції і федеральні арбітражні

суди.

До судів – суб'єктів Федерації віднесені конституційні (уставні) суди суб'єктів, а також мирові судді. Система федеральних судів загальної юрисдикції складається із системи військових судів, а також трьохступеневої системи загальних цивільних судів. Цю систему складають районні суди, суди рівня суб'єктів Федерації, а також Верховний суд Російської Федерації.

В Росії ніколи не було адміністративних судів (як, наприклад, в Україні, Франції, Австрії), тому всі правопорушення, вказані в Кодексі Російської Федерації «Про адміністративні правопорушення», підлягають розгляду судами загальної юрисдикції.

Специфічною для судової влади є відсутність внутрішньої організаційної єдності та підлеглості судів. Принципом контролю за діяльністю суддів володіють лише органи суддівського управління.

Принцип незалежності суддів – важливий принцип правосуддя, який закріплено в законах РФ «Про суди», «Про судоустрій», «Про статус суддів в Російській Федерації»; у федеральних конституційних законах «Про арбітражні суди в Російській Федерації»; «Про конституційний суд в Російській Федерації» [3-6], у процесуальних кодексах та ін.

У статті 120 Конституції РФ виражена суть принципу незалежності суддів: «Судді незалежні і підпорядковуються тільки Конституції Російської Федерації і федеральному закону», а у п. 4 ст. 1 «Закону про статус суддів» підкреслено: «Судді незалежні і підпорядковуються тільки Конституції Російської Федерації і Закону, у своїй діяльності зі здійснення правосуддя вони нікому не підзвітні».

Конституція Російської Федерації проголошує, що кожний має право вільно розпоряджатись своїми здібностями до праці й обирати рід діяльності, професію [2]. Дані конституційні права утворюються за допомогою трудового договору. Це стосується і суддів як працівників.

Поняття трудового договору подано у ст. 56 Трудового кодексу Російської Федерації. Водночас ст. 19 Трудового кодексу РФ передбачає можливість виникнення трудових відносин в силу того, що одним із елементів тут виступає акт призначення на посаду.

У порядку призначення на посаду трудові відносини виникають й у суддів (ст. 128 Конституції РФ, ст. 6 Закону «Про статус суддів»). Призначення це проходить з подачі ним заяви про участь в конкурсі на посаду судді, чим практично виражається згода на укладення трудового договору. Другою стороною договору є держава в особі уповноваженого органу – Кваліфікаційної колегії суддів, яка екзамує кандидата перед призначенням його суддею і рекомендує Президенту Російської Федерації, який призначає його на посаду.

В цьому полягає одна з особливостей трудового договору з суддею. Закон «Про статус суддів в Російській Федерації» передбачає, що держава передає здійснення своїх роботодавчих повноважень ряду державних органів.

У трудовому договорі з суддею передбачено його місце роботи, трудова функція, обов'язок здійснювати правосуддя незалежно, керуючись Конституцією Російської Федерації і законодавством, а також виконувати свої обов'язки, передбачені ст. 21 Трудового Кодексу РФ.

Друга сторона – роботодавець (держава) – зобов'язана через указані органи забезпечити працівнику-судді всі умови праці, встановлені законодавством і трудовим договором, й оплачувати відповідно його працю.

Стаття 19 Трудового Кодексу РФ вказує, що трудові відносини виникають на підставі трудового договору в результаті призначення на посаду або затвердження на посаді у випадках, передбачених законом, нормативно-правовим документом або уставом. Це стосується і суддів.

Особливості праці суддів Російської Федерації закріплені в Законі РФ «Про статус суддів Російської Федерації». На думку В.М. Толкунової, «цей Закон і визначає особливості трудового договору з суддями» [8].

Умови і порядок призначення на посаду судді засновані на загальних принципах трудового права, яке закріплює право кожного громадянина Російської Федерації бути призначеним на посаду судді (ст. 4 Закону «Про статус суддів Російської Федерації»). Разом з тим закон установлює ряд додаткових наряду з Трудовим кодексом умов, необхідних для реалізації цього права.

Вимоги, які висуваються до професійного рівня освіти, віку і моральних якостей претендента на посаду судді, є достатньо високими в усьому світі.

Так, законодавством України до кандидата на цю посаду висуваються вимоги, які є більш жорсткими порівняно не тільки з іншими працюючими, а й з іншими категоріями державних службовців. На посаду судді кваліфікаційною комісією суддів може бути рекомендований громадянин України, не молодше двадцяти п'яти років, що має вищу юридичну освіту і стаж роботи в галузі права не менше 3-х років, проживає в Україні не менше десяти років, володіє державною мовою. Це загальні вимоги, що висуваються до цих кандидатів. Проте існує низка додаткових вимог, що встановлюються для окремих категорій суддів щодо стажу, віку і професійного рівня. Наприклад, до суддів апеляційного суду поряд з вимогами громадянства України, досягнення на день обрання тридцяти років, наявності вищої юридичної освіти і стажу роботи в галузі права не менше 5-ти років, ставиться вимога стажу роботи на посаді судді не менш 3-х років. Суддею ж Верховного Суду України може бути громадянин України, який досяг на день обрання тридцяти п'яти років, має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менш 10-ти років, у тому числі не менше 5-ти – на посаді судді. Для суддів спеціалізованих судів встановлено додаткову вимогу щодо необхідності мати фахову підготовку з питань юрисдикції останніх. Суддею спеціалізованого суду може бути громадянин України, не молодше тридцяти років, який проживає в Україні не менше 10-ти років, володіє державною мо-

вою, має вищу освіту в галузі знань, що охоплюються межами юрисдикції відповідного спеціалізованого суду, та стаж роботи за спеціальністю не менше 5-ти років. Ще жорсткішими є вимоги до судді Конституційного Суду, визначені Законом «Про Конституційний Суд України»: ним може бути громадянин України, який на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту, стаж практичної, наукової або педагогічної роботи за фахом не менше 10-ти років, володіє державною мовою і проживає в Україні протягом останніх 20-ти років.

В Польщі на посаду судді може претендувати лише той, хто має польське громадянство, вищу юридичну освіту, гарантує належне виконання обов'язків судді, а також пройшов судове та прокурорське стажування. Він повинен скласти судовий прокурорський іспит і пропрацювати судовим і прокурорським стажером не менше одного року [7].

Стаття 119 Конституції РФ встановлює чотири основні базові вимоги на посаду судді: громадянство Російської Федерації; вік не менше двадцяти п'яти років; наявність вищої юридичної освіти та стаж юридичної професії не менше п'яти років.

Федеральним законом від 15.12.2001 № 169-ФЗ «Про внесення змін і доповнень в закон Російської Федерації «Про статус суддів Російської Федерації» внесено уточнення до ст. 4 цього Закону, а саме поняття «стаж роботи в юридичній професії», згідно з яким уточнено посади в державних, муніципальних органах, юридичних службах незалежно від організаційно-правових форм власності, а також як адвоката і нотаріуса.

Вища кваліфікаційна колегія суддів 15-18 липня 2002 р. уточнила, що допускається включати у стаж роботи на посадах осіб, які мають середню юридичну освіту.

Цікавим є те, що за радянських часів для заняття посади судді не було обов'язковою умовою мати вищу юридичну освіту. І хоча більшість суддів її мали, були випадки призначення на посаду судді без такої фахової освіти. У 1989 р. закон СРСР від 4 серпня 1989 р. «Про статус суддів в СРСР» ввів вимогу мати вищу юридичну освіту як обов'язкову умову для кандидатів на посаду судді. В тому ж законі з'явилася й норма про обов'язковий стаж роботи за юридичною спеціальністю «не менше двох років».

Після розпаду СРСР ця вимога зникла з російського законодавства щодо суддів районних судів і з'явилась тільки після прийняття Конституції Російської Федерації.

Конституція Російської Федерації, окрім обов'язкових вимог до кандидата на посаду судді, надає можливість федеральному законодавству вводити додаткові вимоги до судді. Так, кандидат на посаду судді Конституційного Суду повинен мати «бездоганну репутацію», хоча така вимога не передбачена законодавством РФ щодо суддів інших судів і, на наш погляд, має суто суб'єктивний, оціночний характер і може бути де-що дискусійною при її впровадженні.

Окрема вимога закладена стосовно суддів військових судів, які ді-

ють в системі судів Російської Федерації. Суттєвим для них є наявність військового звання та контракту про проходження військової служби.

Законом «Про статус суддів в Російській Федерації» передбачено таку вимогу на посаду суддів, як медичне обстеження претендента. Для підтвердження відсутності у претендента на посаду судді хвороб, які перешкоджають призначенню на цю посаду, проводиться його попереднє медичне обстеження, але чомусь перелік таких захворювань затверджено рішенням Ради суддів РФ, хоча ч. 3 ст. 55 Конституції РФ передбачено, що «права і свободи людини і громадянина можуть бути обмежені федеральним законом тою мірою, в якій це необхідно в цілях захисту основ конституційного строю, прав, законних інтересів других осіб, забезпечення оборони країни і безпеки держави».

Висновок. Отже, практична реалізація принципів самостійності судової влади і незалежності суддів Російської Федерації є загальновизначним критерієм правової держави.

Бібліографічні посилання

1. Декларація про державний суверенітет РРФСР від 12 червня 1990 р.
2. Конституція Російської Федерації від 25.12.1993, зі змінами від 30.12.2008.
3. Закон про судоустрій від 08 червня 1991 р. – Ст. 12.
4. Про арбітражні суди в Російській Федерації : Федеральний конституційний закон // Федеральні конституційні закони від 09.11.2009 р. № 5-ФКЗ, 29.03.2010 3 2-ФКЗ. – Ст. 6.
5. Про конституційний суд в Російській Федерації : Федеральний конституційний закон зі змінами від 8 лютого, 15 грудня 2001 р., 7 червня 2004 р., 5 квітня 2005 р., 5 лютого 2007 р., 2 червня 2009 р. – Ст. 5, 13.
6. Про статус суддів в Російській Федерації : Закон Російської федерації від 26 червня 1992 р. № 3132-І (зі змінами та доповненнями).
7. Закон про устрій загальних судів Польської республіки // Дзенник устав. – 1985. – № 31. – Ст. 53.
8. Толкунова В. Н. Трудове право : курс лекцій. – К., 1990.

Надійшла до редакції 06.09.2012

Є.А. Булат

кандидат юридичних наук, доцент
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 347.75

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ РОЗВИТКУ

У статті зроблено огляд питання становлення інтелектуальної власності як категорії та інноваційних процесів розвитку з урахуванням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, інноваційний розвиток, наукове відкриття, інтелектуальний капітал*